

Auschwitz, Buchenwald en Mauthausen, oké, maar we gaan niet met het meubilair sjouwen

door JOOST POLLMANN

Wie geen auto heeft, moet er wat voor over hebben om Historyland te bereiken. Reis met de trein naar Zuid-Holland. Neem vanaf Rotterdam Centraal metrolijn D naar De Akkers en boemel langs veertien haltes richting Spijkenisse. Pak aldaar bus 101 met bestemming de A.1. Laan, om bij bushalte Kickersbloem over te stappen op de 102. Vraag aan de bestuurster – in deze contreien zijn alle chauffeurs vrouw – of ze je wil droppen in de Uniceflaan, waar een allerlaast flatgebouw zich stoer houdt.

Iets verderop, tussen winderige weilanden aan de stadsgrens van Hellevoetsluis, stuit je op een paar onwaarschijnlijke objecten. Op het erf van museum annex themapark Historyland ('Van toen naar nu, van jong naar oud') staan replica's van dinosaurussen, een Playmobil-achtige kasteeltoren en een echte straaljager, een Mig2. Je kunt er ook 'historygolf' spelen, lees ik later in de folder. Op weg naar de ingang passeer je plastic paarden en een plastic neushoorn en in de hal staat een beeld van Napoleon. Kunststof. Het doel van mijn reis is echter de gehoorzaal, waar de Poolse ambassadeur Marcin Czeplak onlangs de tentoonstelling *Memory – Labyrinth* heeft geopend. Hier wordt op 22 grote panelen een indruk gegeven van het apocalyptische werk van Marian Kolodziej (1921-2009), die Auschwitz, Buchenwald en Mauthausen overleefde.

In mei 1940 werd Kolodziej in Krakau door de Gestapo gearresteerd, omdat hij lid was van de verzetsbeweging Verbond van de Gewapende Strijd. Hij belandde als nummer 432 in Auschwitz, maar het zou een halve eeuw duren eer hij in staat was zijn trauma's te verwijtendigen. Kolodziej werkte na de oorlog als decorontwerper bij het Kunsttheater in Gdansk en begon pas in 1993, nadat hij door een hersenbloeding deels verlamd was geraakt, met het op papier zetten van zijn helse herinneringen. In vijf jaar tijd maakte hij zo'n tweehonderd grote tekeningen, met potlood en een ragfijne pen (maar wat voor pen en op wat voor papier?), die nu permanent worden tentoongesteld in het klooster Onze Lieve Vrouw Onbevlekt Ontvangen in de Poolse stad Harmęze. Dat wil zeggen: op vijf kilometer afstand van Oświęcim, de Poolse naam van Auschwitz.

De gehoorzaal van Historyland met panelen van Marian Kolodziej.

"Dit is geen kunst, geen schilderij. Het zijn verborgen woorden in een tekening," heeft Kolodziej over zijn werk gezegd. Hij verwijst daarin naar de apocalyptische ruiters van Albrecht Dürer en de uitgemergelde Christus van Matthias Grünewald, maar hij is niet bezig met esthetiek en kunsthistorie. Kolodziej is een *outsider artist* die 'iets moest' met de verschrikkingen die hij jarenlang om zich heen heeft gezien. Als je naar de titels van zijn tekeningen kijkt, weet je al bijna genoeg: *Tod Macht Frei*, *Apotheosis of Death*, *Smoke of Birkenau*. Hij tekent doodshoofden, skeletten, *Kapo's* en gevangenen in wervelende composities waarin steeds weer het nummer 432 opdoemt. Het gezicht dat hij op de magere lijven tekent, is vaak zijn eigen gezicht. Een element dat ook meermalen terugkeert is het kamporkest dat de dodendansen op manische wijze begeleidt. Kolodziejs oeuvre: niet geschikt voor kinderen.

De eigenaar van Historyland in Hellevoetsluis is de zwaarlijvige 'bandenkonink' Arie van den Ban, wiens vermogen door *Quote* is geschat op 57 miljoen euro. Hij is al enige tijd met pensioen, maar was mede-eigenaar van autobandenbedrijf Sandeën – op een steenworp van Historyland in het nabijgelegen bedrijventerrein – en studeerde uit liefhebberij geschiedenis. Van zijn hobby maakte hij vervolgens iets

museumachtigs, waar hij geregeld lezingen geeft over 'de Oranjes'. Arie van den Ban is bevriend met ene Teo Veerman, die al 23 jaar is getrouwd met een Poolse en Polen op zijn duimpje kent. Zegt hij zelf. Via via zijn ten slotte fragmenten uit de hel van Marian Kolodziej in Historyland terechtgekomen, pal naast een tentoonstelling over mammoeten voor de jeugd. Veerman is een zestiger met het hoofd van een ouwe rocker. Hij trekt met zijn rechterbeen en heeft een paar getypte velletjes bij zich: elke keer dat ik hem iets over Kolodziej vraag, spiekt hij op z'n briefje. Met welke materialen de Pool zijn apocalyps getekend heeft, weet Veerman niet.

De presentatie is pover: originele tekeningen zijn in Historyland niet te zien, het betreft louter fotografische reproducties die allemaal zijn ondertekend door Stanislaw en Piotr Markowski. Sommige platen staan op houten schragen, de rest hangt aan de muur. Om een stemmige sfeer te creëren, zijn grijze doeken over de verwarming gehangen en keien neergelegd, die verwijzen naar de joodse gewoonte om steentjes op een graf achter te laten.

In de gehoorzaal zijn alle stoelen blijven staan, wat de tentoonstelling iets onverschilligs geeft: Auschwitz, Buchenwald en Mauthausen, oké, maar we gaan niet met het meubilair sjouwen. De bijchriften bevatten curieuze fouten. Zo zou de Tweede Wereldoorlog in

1039 zijn begonnen, en Kolodziej zou al in 1955 tekeningen hebben tentoongesteld, terwijl zijn brein toen nog alles op alles zette om de gruwelen te verdringen. Er is in Historyland een boekje verkrijgbaar waarin enkele van de kunstwerken zijn afgebeeld, maar door een fout van de drukker is de tekst lichtgrijs geworden en alleen leesbaar in de zon.

Met twee bussen, veertien metrohaltes, trein en fiets terug naar Haarlem. Bij thuiskomst verwerk ik mijn bevindingen in een artikel. Hiervoor blijkt de *Volkskrant*-redactie geen belangstelling te hebben, wegens 'te obscuur', waarna ik het verhaal dan maar op Facebook zet. Geïllustreerd met *Het Laatste Oordeel* van Marian Kolodziej, waarop een dikke, naakte Kapo de doodslok luidt (de klepel is een schedel) bovenop een stapel lijken-in-wording.

Mijn post werd door negen mensen geliked. Er was één commentaar, geschreven door stripmaker Willem Ritstier: 'Vorig jaar ben ik daar geweest. Vond het enorm meevallen qua opzet. Eigenlijk had ik er niet veel van verwacht, maar het is er heel leuk voor jong en oud.'

Dit stuk is geschreven als 'voetnoot' bij het nieuwe boek van Joost Pollmann, *Schertsfiguur. Mijn leven in vijftien stukken*, dat op 13 mei verscheen. Uitgeverij In de Knipscheer, € 15.